

Steden en burgers in de Lage Landen, 1302-1602: verdieping #2

Maarten Prak

20 oktober 2022

Universiteit Utrecht

Deelvraag 2

2. Welke invloed hadden sociaaleconomische en politieke ontwikkelingen op de positie van de stedelijke burgerij in de Nederlandse gewesten (1302-1602)?

Kenmerkende aspecten

21 De protestantse reformatie die de splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had

22 Het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat

Invulling: het Schermersoproer in Den Bosch, 1579

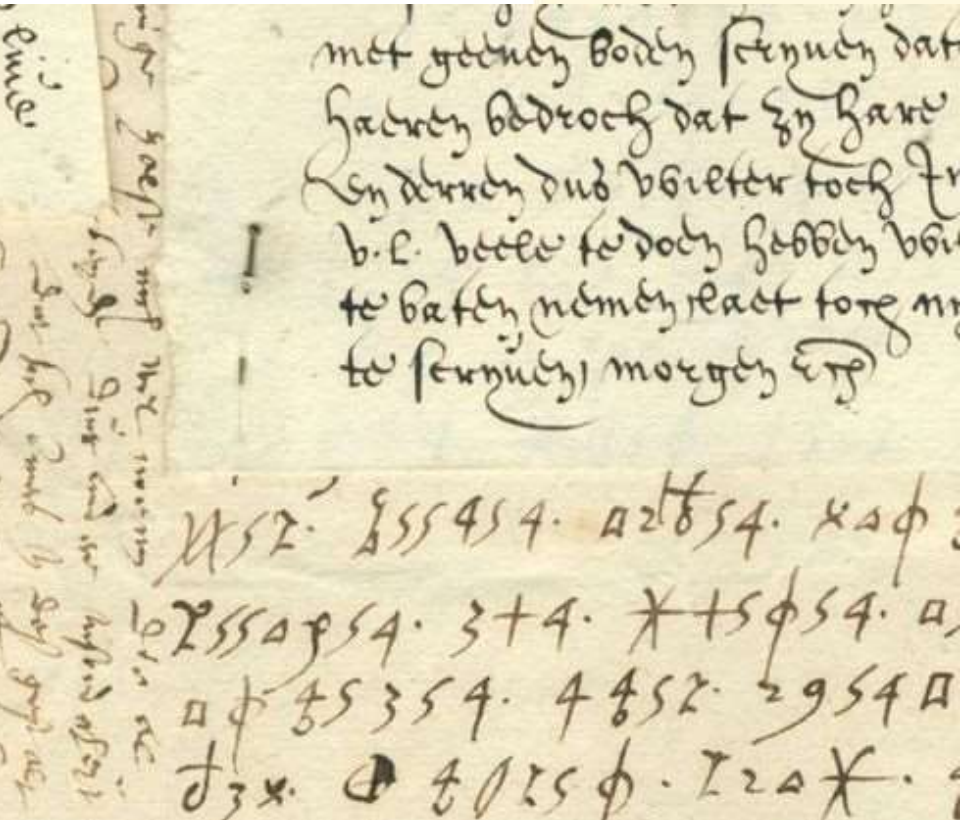
GESIGT VAN DE MARKT VAN HEFTOGENBOSCH MET HET GEVECT ALDAER TUSSEN DE BURGERS EN HET SCHERMERS-GILDE VOORGEVALLEN DEN 1 JULY 1679.

Universiteit Utrecht

Schermersoproer, 1 juli 1579

- **Schermersgilde = Gereformeerd keurkorps (1577)**
- **Verdeeld stadsbestuur**
- **Val Maastricht**

1 juli:

- **Unietekst voorgelezen**
- **Gewapende strijd tussen katholieke en calvinistische burgers**
- **42 dood, >100 gewond**

's-Hertogenbosch in 16e eeuw

- **Een van Brabants vier hoofdsteden**
- **15-20.000 inw.**
- **Economie: textiel /metaal/leer – export**
- **Bisschop 1562**
- **Garnizoen 1566**

Stadsbestuur Den Bosch

- **1e lid: schepenen**
- **2e: oud-schepenen**
- **3e: ±50 gildedekens**

1525: gildenrevolutie

- **gildedekens door schepenen aangewezen uit lijst**
- **gilden mogen niet meer overleggen**

Bossche schutterij

- **Gildenleden zijn bewapend**
- **15e eeuw: burger-vendels**
- **1525: ca 2.200 man**
- **Vier schutters-gilden voor elite**
- **1577: 4 schutt'en + 10 vendels = 3.500 man**

Reformatie in de steden

- **'Van onderop'**
- **Calvinisten goed georganiseerd**
- **Calvinisten guerilla-kerk**
- **Rol bestuurders cruciaal (Henk van Nierop)**

Reformatie in Den Bosch

Hendrick Vos en Johan van Essen,
Brussel 1 juli 1523

- **Eerste martelaren uit Den Bosch, 1523**
- **Vele protestantse groeperingen actief**
- **Beeldenstorm, 1566**
- **Calvinisten c.20%**
- **Schermersgilde, 1577**
- **Religievrede 1578**
- **Overstap naar rebellen 1579**

Nasleep van het oproer

- Spaanse dreiging
- Exodus, c. 3.100 = 15%
- Godsdienst, politiek, leger?
- Onderwerping aan Parma (dec.)

Den Bosch in breder perspectief

- **Overall weifelen bestuurders**
- **Hoge prijs voor verkeerde keuze**
- **Geografie in Ht doorslaggevend: Brabant + grote rivieren**

Conclusies mbt aspecten 21 en 22

- **21: Reformatie is proces 'van onderop'. Calvinisten krijgen overhand door goede organisatie én omdat hun kerk aansluit bij stedelijke autonomie. Maar militaire krachtsverhoudingen zijn ook belangrijk.**
- **22: Burgers spelen een hoofdrol in de Opstand, vooral via hun schutterijen, waarmee zo lokale bestuurders onder druk zetten. Maar niet overal succesvol.**

Verder lezen

- **P.Th.J. Kuijer, *'s-Hertogenbosch: Stad in het hertogdom Brabant ca. 1185-1629* (2000)**
- **Anton Schuttelaars, *Heren van de raad: Bestuurlijke elite van 's-Hertogenbosch in de stedelijke samenleving, 1500-1580* (1998)**
- **Aart Vos, *Burgers, boeren en bazen: Het maatschappelijk middenveld van 's-Hertogenbosch in de zeventiende en achttiende eeuw* (2007)**

